

Urban legends

Jan Harold Brunvand, *Too Good to Be True. The Colossal Book of Urban Legends* (New York [etc.]: W.W. Norton & Company, 1999) 480 pagina's, ISBN 0393 32088 X.

De Amerikaan Jan Harold Brunvand is misschien niet de meest geleerde volksverhaalspecialist op het gebied van de *urban legend* (stadssage of hedendaagse sage), maar hij is zeker de beroemdste verzamelaar en onderzoeker. Meer dan welke andere verzamelaar en onderzoeker is Brunvand er in de loop van de jaren in geslaagd om met zijn publicaties een breed publiek te bereiken. Niet alleen omdat hij in zijn boeken steeds meer is gaan populariseren, maar ook omdat hij tussen 1987 en 1992 krantencolumns aan *urban legends* heeft gewijd, en omdat hij door de hele VS met groot spreektalent talloze lezingen heeft gegeven over het onderwerp.

Als hoogleraar is Brunvand inmiddels met emeritaat, en het ziet er naar uit dat hij de balans gaat opmaken van zijn werkzame wetenschappelijke leven in enkele omvangrijke overzichtswerken. Het bijna 500 pagina's dikke *Too Good to Be True. The Colossal Book of Urban Legends* is verschenen, en ook een studie over *urban legends* onder de titel *The Truth Never Stands in the Way of a Good Story*, Brunvands lijfspreuk, alsmede een *Encyclopedia of Urban Legends* hebben het licht gezien. *Too Good to Be True* is een teksteditie met

korte commentaartjes, en vormt daarmee in feite een reprise van zijn vijf vorige tekstedities van en studies over urban legends, te weten *The vanishing hitchhiker; American urban legends and their meanings* (1981), *The choking doberman and other 'new' urban legends* (1986), *The mexican pet. More 'new' urban legends and some old favorites* (1988), *Curses! Broiled again! The hottest urban legends going* (1990) en *The Baby Train and Other Lusty Urban Legends* (1994). Alle belangrijke verhalen die in deze bundels de revue passeerden, staan ook weer in *Too Good to Be True*, zij het dat Brunvand in veel gevallen heeft gekozen voor andere versies van de reeds bekende verhalen. Helaas zijn mondelinge versies van deze verhalen enigszins in de minderheid; veel versies zijn afkomstig uit kranten(columns), talkshows op televisie en brieven van lezers - esthetisch gezien zijn dit namelijk vaak de meest geslaagde versies, want de schrijvers en 'talkshow celebrities' hebben vaak de tijd kunnen nemen om hun verhaal fraai uit te werken.

Het werk van Brunvand heeft twee grote verdiensten. Ten eerste heeft Brunvand een breed publiek bewust gemaakt van de folklore van het hedendaagse vertellen. Dat hij daarbij vaak als *debunker* van voor-waar-vertelde verhalen is opgetreden, is hem door collega's niet altijd in dank afgenomen. Dat eenzelfde verhaal op veel plaatsen over talloze personen wordt (her)verteld, en daardoor niet *waar* kan

zijn, hebben veel volkskundigen als een te journalistieke benadering ervaren. Brunvand zou daarmee afbreuk doen aan de werkelijkheidsbeleving van, en de betekenisgeving door de vertellers. Net als bij traditionele sagen over heksery en toverij zou het waarheidsgehalte voor de volkskundige onderzoekers van secundair belang moeten zijn. Recente wordt er ook op gewezen dat zeker tien procent van de *urban legends* wel degelijk een kern van waarheid bevat. Niettemin is door het onderzoek van Brunvand meer dan eens duidelijk geworden dat *urban legends* zelden 'persoonlijke ervaringsverhalen' zijn: de verhaalde en vaak bizarre gebeurtenissen zijn nagenoeg altijd een FOAF overkomen: een *Friend Of A Friend*.

Een tweede belangrijke verdienste van Brunvand is de canon-vorming: hij heeft vele *urban legends* als zodanig geïdentificeerd en gecanoniseerd, meestal ook door er sprekende titels aan mee te geven als *The Runaway Grandmother*, *The Kidney Heist*, *The Hare Dryer*, *The Nude Surprise Party*, *The Microwaved Pet*, en *The Bump in The Rug*. Helaas is er sinds de publicatie van Brunvands laatste bundel met *urban legends* uit 1994 weinig nieuws meer bijgekomen. Recente en snel verbreide *urban legends* ontbreken, zoals die over Neil Armstrong en zijn buurman meneer Gorsky. En ook reeds langer bestaande verhalen onder de noemer 'Coca Colalore' ontbreken bijvoorbeeld in het boek van Brunvand, waardoor diens

concept van de canon wel weer enigszins gerelativeerd moet worden.

Niettemin is *Too Good to Be True* een belangrijke en vlot geschreven anthologie geworden van een flink aantal klassieke (Amerikaanse, maar veelal ook West-Europese) *urban legends*. Bovendien besteedt Brunvand in dit boek terecht extra aandacht aan de verwerking van bepaalde *urban legends* in de grote en kleine kunsten, zoals de literatuur, liedteksten, cartoons, strips en film, inclusief de bloedige Hollywood-productie *Urban Legend* uit 1998.

Theo Meder, Amsterdam

De herontdekking van Nederland

Herman Pleij, *De herontdekking van Nederland. Over vaderlandse mentaliteiten en rituelen* (Amsterdam: Prometheus, 2003), 312 pagina's, ISBN 90 446 0312 4.

In *De herontdekking van Nederland* heeft Herman Pleij diverse stukken over opvallende eigenschappen van onze vaderlandse cultuur gebundeld. In zijn geheel eigen en markante stijl zet de cultuurhistoricus drieëntwintig verhalen op papier over, zoals de ondertitel vermeldt, de vaderlandse mentaliteiten en rituelen. De rituelen komen verhoudingsgewijs magertjes aan bod, maar de mentaliteiten weet de auteur breed uitgemeten en vol humor, ironie en zelfspot bloot te leggen.

In het titelverhaal stelt Pleij dat wij Nederlanders vaderlandse trots missen en nauwelijks historische belangstelling hebben. Het door verzuiling verkavelde verleden was dan ook weinig geschikt voor centrale bestudering en verering. De steeds burgerlijker signatuur van de samenleving werkte het gelijkheidsbeginsel in de hand en heeft geleid tot een stadsklimaat met sterke onderlinge solidariteit en als voornaamste kenmerk het wijgevoel binnen de eigen groep. 'En vanuit dat overwoekerende stadsklimaat zijn overleggen, gedogen en tolereren terug te vinden in het poldermodel, geboren onder de vlag van wat nu de verzorgingsstaat heet.' De verkaveling van de macht 'heeft leiders en helden doen wantrouwen, vandaar dat elk

noodzakelijk individu met bijzondere kwaliteiten onmiddellijk beoordeeld en gewaardeerd wordt op demonstraties van een wezenlijke gewoonheid.' Een ander belangrijk punt in het openingsverhaal is het ongemeen diepe vacuüm dat de westerse ontideologisering heeft gezogen. 'Het ontredderende vacuüm vraagt vooral in Nederland, waar identiteitsbevorderende verkenning van de eigen nederzettingsgeschiedenis van oudsher weinig in zwang was, om hulp en houvast uit het weinig gebruikte nationale verleden. Oranje kan daarbij een uitstekende leidraad zijn, terwijl de kleur tevens luidruchtig in bezit is genomen door de dragers en uitventers van een nog eens geïntensiveerd wijgevoel, vooral gestimuleerd door de internationale sportprestaties van "gewone" jongens en meisjes.'

Het verhaal zet de toon voor de rest van de bundel. We zijn pragmatisch en bedreven in het vinden van compromissen en waar de regels even niet goed passen, gedogen we. Het poldermodel met de overleg- en gedoogcultuur, het verlies van geloof en ideologie, het wij- en Oranjegevoel en onze hang naar gewoonheid komen herhaaldelijk in de stukken terug en vormen een rode draad door de bundel. Daarnaast komt nog een aantal andere thema's aan bod. Pleij heeft in meerdere verhalen aandacht voor het carnavaleske van een aantal gebeurtenissen en benadrukt de importantie van goed onderwijs. In het verhaal 'De ware kunst van het